

Un mal signe sembla haver pesat en la història de l'etimologia romànica sobre aquest problema etimològic, enfosquant-lo indugadament, fins a un extrem incomprensible. Però s'explica pel pèssim costum dels diccs. etimològics, en casos semblants, de citar de rengle i sense distincions, la sèrie «it. *virare*, fr. *virer*, oc., cat., cast., port. *virar*» amb la mentidera impressió d'un mot pan-romànic, heretat del llatí vulgar: en realitat, mot autòcton només en fr.-oc. i portuguès, ço que és ja prova eloqüent d'una àrea de substrat cèltic.

Però Diez el creia mot comú del llatí vulgar (*Wb.*, 342-3): prejudici que els seus successors no s'han sabut treure de sobre. Diez es limitava a rebutjar l'ètimon GYRARE (que ha donat *girar*, amb el qual el cat. respon a l'oc. *virar* i al cast. *volver* o *dar vuelta*), per la impossibilitat fonètica, i suggeria vagament un parentiu amb el celto-llatí VIRIA 'cèrcol, virolla'.

Un romanista suec Storm dels temps heroics, sortí amb una pensada que semblaria inexplicable (si no fos perquè el que deia Diez era l'única cosa proposada i era palesament impossible): a falta de tota altra cosa s'agafà amb un parònim llatí, que no té altre títol que aquesta grollera semblança física: ll. VĪBRARE 'llançar', 'vibrar', allegant que 'brandar una llança' «le plus souvent est la faire tourner ou vire». De cap manera: tranquil es quedarà l'enemic si la fa girar (cf. justament el gascó *birà* 'defensar'); afegint que l'angl. *to swing a ship* val per 'fer-lo virar' (mentre que, p. ex., l'al. ant. *swingan* pot ser 'llançar'): però aquí no hi ha cap evolució semàntica ni procés genètic, com sigui que en la paternitat indoeuropea del mot germànic les idees d'oscil·lació i de girada s'hi troben conjuntament, una al costat de l'altra, i des dels orígens: lit. *sùkti*, paleoslau *sukati* 'fer girar'. Quin fos, entre els dos, el significat primitiu i si hi havia hagut trànsit, o no, de l'un a l'altre, resta embolcat en les tenebres pre-indoeuropees.

Idea llançada breument i bastant a la lleugera, a falta d'altra cosa, ha tingut una estupenda fortuna. Tan flacs fonaments semàntics no impediren acceptar-la a M-Lübke (*REW*, 9300) i Wartburg (*BDR* III, 467). L'única cosa que va inquietar fou l'aspecte fonètic, almenys a M-Lübke, que atorgava a aquest aspecte la força que té; millor dit li xocà la desaparició de la -b-; i per això M-L. (en *REW*₁) feia un capmàs entre això i el primer pensament de Diez, admetent un encreuament de VĪBRARE amb GYRARE: com si diguéssim un gat que cobreix una gallina per engendrar un conill. Mentre que Wartburg prefereix partir de VĪBRARE tot sol, amb la -b- eliminada per dissimilació (d'aquí *REW*₃). Però no es donen casos de dissimilació semblants: ningú n'ha citat cap d'un grup d'oclusiva més líquida en què s'elimini l'oclusiva i no la líquida (això sí que s'esdevé). Però ja se sap que la base fonètica en els estudis de Wartburg fou ben inconsistent.

D'altra banda, perdien de vista aquests autors que VĪBRARE tenia i breu. És clar que en posició davant BR la síl·laba es pot mesurar com a llarga (*tenēbrae* etc.), però en tals casos tothom sap que basta un cas

en què la síl·laba sigui escandida com a breu perquè tot filòleg, o lingüista, estigui segur que la vocal era, per natura, breu, doncs, pron. amb durada curta i timbre obert. I en aquest hexàmetre d'Ovidi va amb escansió de breu: *trēsve vibrānt linguāe: - triplicī stant ordine dēntes* (*Met.* II, 34). I n'hi ha d'altres en Catul i en Corneli Gal·lus. És a dir que l'ètimon VĪBRARE (pron. vulgarment *vebrare*) és absolutament impossible tant en fonètica com en semàntica. Notem així mateix que es tracta d'un mot de l'estil noble, sobretot poètic, i que no hi ha cap testimoni de la seva supervivència en romànic: ni el primitiu. Es tracta, doncs, d'una etimologia extravagant, que no necessitaria més refutació.

Ja Gamillscheg i Oscar Bloch, adonant-se'n, la rebutjaren, però tornaren a caure en la idea d'encreuament fantàstics: *gyrare* i *vertere* o *volvere*.

També Spitzer (*ZRPb.* XLV, 589-92) rebutjava VĪBRARE decididament; però, obediènt al seu dogma negatiu de tot origen pre-romà, no trobant cosa millor, es conformava amb el suggeriment d'una creació expressiva, sense altres paral·lels que l'al. *wirrwarr* 'brogit, confusió' (cpt. de *wirren* 'pertorbar', mot hereditari sense res d'expressiu) o el fr. *vire-vire* 'xerrac, matracà', que és compost de *virer*, per les voltes o girades que es peguen a aquest instrument: evident cercle vicios. I ¿què pot tenir d'expressiu o afectiu una idea tan objectiva com 'girar', ni quin efecte fonosimbòlic o imitatiu podem percebre en la combinació *vir-?* Com a molt, admetem que poguéssim imitar-s'hi el brunzit o xiular d'una bala. Res a veure amb *virar*.

Ja Thurneysen (*Keltoroman.*, 82-83) va cridar l'atenció sobre la gran probabilitat d'un origen cèltic. I en fi jo vaig demostrar complidament aquesta etim. en un llarg i documentat article pan-romànic del *DCEC* (1952-7)/*DECH*, després dels breus aplaudiments que ja li havien donat JUHubschmid (*VRom.* IV, 221) i GdDiego (*RFE* XII, 8). El ky. *gŵyry* «curvare», «to swerve, to deviate, to slope, to decline, to stoop, to bend», el bretó *goara* «courber» i el corresponent adj. irl. ant. *fiar* 'tort, torçat', 'oblic', 'guerxat', ky. *gŵyrr* «recurvus, limus», bretó *gwar* «courbe», *goar* «doux, humble», postulen de comú acord una base VEIRO-, amb abundosa correspondència en germànic (ags. *wir* 'metall retort', angl. *wire* 'filferro' etc.), i en moltes llengües indoeuropees (Pedersen, *Vgl. Gramm. d. kelt. Spr.* I, 59; Walde-P. I, 226; Stokes-Bezz., 270-1; VHenry, s. v. *gwar*; Pok., *IEW*, 1122.8).

Fins i tot si fos cert que a aquests mots del celta insular només poguéssim correspondre una forma amb Ī en gàlic i celta continental —fonament en què s'empernen Meyer-Lübke i Spitzer, per oposar-se a aquesta etimologia cèltica—, una vegada admès que el gallo-llatí degué tenir un verb VĪRARE amb el sentit de 'desviar, decantar', la diferència que separa aquesta base del romànic VĪRARE és tan escassa que aquí és on fóra lícit apellar als recursos que no dolen a M-Lübke per defensar el seu ètimon VĪBRARE 'llançar', estirat pels cabells. I ens hi forçaria el fet cabdal que he posat de relleu: el tipus VĪRARE només és antic i popu-